

Av Landsmålsarkivets frågelistor äro till januari 1930 följande tryckta:

1. MJÖLKHUSHÅLLNING.
2. TRÖSKNING.
3. PERSONERNA I GÅRDEN OCH BYN.
4. HIMLAVALVET OCH VÅDERLEKEN.
5. TID OCH TIDSINDELNING.
6. BRÄNNVINSBRÄNNING.
7. LÖV- OCH MOSSTÄKT.
8. GRUVOR.
9. RENLIGHET.
10. TILLTAL OCH HÅLSNINGAR.
11. HANDEL OCH LIVET PÅ FÄRDVÄGAR.
12. FÅBODVÅSEN.
13. ELD OCH ELDGÖRNING.
14. BIN OCH BISKÖTSEL.
15. HÄGNADER.
16. BRÖDET OCH DESS TILLREDNING.
17. KOLNING.
18. TJÄRBRÄNNING.
19. NÖDBRÖD.
20. SKOR OCH SKOTILLVERKNING.
21. STRUMPOR, VANTAR M. M.
22. TRÅSLÖJD.
23. BYSMIDE OCH HOVSLAGERI.
24. SKIDOR, SNÖSKOR, SKRIDSKOR.
25. SLÅTTER.
26. HYTTOR.
28. IDROTTSLEKAR I.
29. RÖRELSE.
30. VATTEN OCH VATTENDRAG.
31. UPPFOSTRAN.

Under förberedelse äro:

27. JORDENS BEARBETNING.
32. GÅTOR.
33. BYGDER OCH ORTER SAMT DERAS INVÅNARE.
34. FOLKTRO OCH FOLKTRADITIONER RÖRANDE BERGSBRUK.
35. TALA OCH TIGA.

Dessutom äro under förberedelse, under medverkan från andra institutioner och från enskilda, frågelistor rörande djurkroppen, människokroppen, kroppsliga livsyttningar hos människor och djur, människokroppens sjukdomar, barnet, dopet, äktenskapet, förflyttning, idrottslekar II, syntax m. fl.

29. RÖRELSE

TIERP 1930
Tierps Tryckeri Aktiebolag

RÖRELSE.

Föreliggande frågelista behandlar rörelser, som kunna förekomma hos levande varelser, hos livlösa föremål eller hos vissa ämnen. Från listan ha dock avförts dels ord och uttryck för rörelse, som lämpligen kunna behandlas i andra frågelistor, så t. ex. alla handgrepp vid arbeten, vattnets och vindens rörelser m. m., vissa i ett mycket stort antal betydelser förekommande verb (t. ex. fara, komma), som beteckna rörelse från en ort till en annan och som torde lämpligen behandlas i särskild frågelista om »att färdas» och möjligen ytterligare någon frågelista. Märk även, att ord och uttryck, som beteckna åstadkommande av rörelse (förflyttning) behandlas i annan frågelista; dock göres dylik skillnad ej för den folkloristiska terminologien i kap. VII. Likaså komma ord för åtbörder och minspel samt ord för sinnesrörelser att behandlas i särskilda listor.

I. Begreppet rörelse i allmänhet.

1. Finns i målet något ord, som betecknar rörelse i allmänhet utan att avse något visst slag av rörelse: röra sig, röras, braga, brå, brägda, bläga, bläkta, (t. ex. det är någonting, som rör sig där borta under granen; jag ser något, som röres nord vid ladan; det röres i magen på mig; han bragade inte ens; det bragar för ögonen; lövet blägar)?
2. Finns ordet rörelse i målet, och vad betyder det (han gjorde inte den minsta rörelse; det är mycket folk i rörelse; det är ingen rörelse på bruken)?
3. Finnas orden rörlig och orörlig, och hur användas de (t. ex. han är så orörlig av sig; det är så rörligt att se)?

II. Människors och djurs rörelser.

Samma ord, som användes om människors och djurs rörelser, användas i en mängd fall jämväl om rörelser eller om andra företeelser hos andra ting än människor eller djur. Följaktligen kunna samma ord ofta komma i åtanke såväl under denna huvudrubrik (A) som under huvudrubriken B nedan. För att göra det lättare för dem, som skola använda svaren, att hitta bland de olikartade anteckningarna, uppmanas därför listans besvarare att i lämplig utsträckning göra korshänvisningar. Tillika uppmanas de att ej i förlitande på att varje under A ej berörd sak skall ihågkommas under B, underlåta att under genomgången av A anteckna karakteristiska fall, som komma dem i tankarna, t. ex. snön kryper in på skinnet.

A. Människors och djurs rörelser med hela kroppen.

Någon sträng gräns mellan rörelser med hela kroppen och med blott vissa kroppsdelar gives ej. Till senare underavdelningar, behandlade rörelser utförda med vissa kroppsdelar, föras emellertid i det följande sådana rörelser, som på samma gång de huvudsakligen utföras med vissa kroppsdelar, tillika innebära rörelser eller förflyttning av hela kroppen, t. ex. gå. I fall tvekan om placering kan uppstå, bedes den som begagnar listan utsätta korshänvisningar.

a. Rörelse uppåt.

4. Beteckningar för 'resa sig': rita sig, rätta sig, kerra sig upp? Stiga upp? Beteckningar för 'upprätt': ritande, ståndande? 'Stå upprätt': ritas, ståndas? Beteckningar för att sätta sig upp?

5. Beteckningar för 'klättra': kliva, klissa, klyssa, klinga, klyngas, klonga, klynga, kloras, klöras, klöna sig, klonas, klösa, kralla, kravla, krala, möxa, räxa, äntra?

b. Rörelse nedåt.

6. Falla? Uttryck som jag föll bort av fötterna, på fallande fot 'i sista stadiet av havandeskap', han föll ihjäl sig 'han föll och slog ihjäl sig', han föll avig åter, föll åter i bak 'han föll baklänges'?

7. Uttryck för 'falla omkull' (frånsett falla): dimpa, dumpa, dumsa, dunsas, dunta, blaka, bockla, bäckla, dätta, datta, daska, dratta, hubba, raka ikull, driva ikull, ligga neder, rasa i stack, slå benen i vädret, falla handlöst?

8. Finns ordet ramla, och vad betyder det?

9. Finns ordet stupa (stjupa, stöpa), och vad betyder det? Uttryck för 'falla framstupa': falla näsastupa, falla å gruva?

10. Uttryck för 'falla så, att man sätter sig på bakdelen': sätta sig en rova, ränna på röv, få en rövstöt?

11. Beteckningar för 'falla på knä': krypa, knia, knäla?

12. Uttryck för 'signa ned': signa, sega, siga, dega sig, bågna?

13. Uttryck för 'böja sig': kröka sig, krympas, krypa ihop? 'D:o av hövlighet': buga, niga, knixa?

14. Uttryck för 'huka sig ned': hyka sig, huka?

15. Uttryck för 'luta sig (ned, framåt, bakåt, åt sidan)': luta ned dig 'luta dig ned'? Har luta sig överförd betydelse, t. ex. 'lägga sig att sova'?

16. 'Lägga sig'?

c. Rörelse åt sidan.

17. Uttryck för att 'flytta sig åt sidan': maka (åt) sig, tocka sig, tucka sig, tåka sig, humma sig, homma sig, stiga åt sig, gå åt sig?

18. Beteckningar för väja?

19. Uttryck för att 'taga av vägen': ta stad sig?

d. Vändning.

20. Vända sig (vändas, vända i sig)? 'Göra en kövändning'? Sno sig? Göra ett vred på sig? Uttryck för 'vända om': vända åter, snöra om?

21. Beteckningar för att 'snurra runt på klacken (på ena foten)': snurra?

e. Vaggning med kroppen.

22. Vagga (vega, rega, rinta, rinka, ricka, rucka, runka, råka, knecka)?

f. Upprepad rörelse upp och ned.

23. Jucka (juxa)? Gimpa (gippa, gumpa, guppa t. ex. om en ryttare, som rider på visst sätt)? Vippa?

g. Sträckning på kroppen.

24. Sträcka sig (straka sig)? Räcka sig (reka sig, räckas, villre in krympas än ut räckas, rätta ut sig)? Töja sig (tågna)?

h. Rullning.

25. Finns ordet rulla (rylla), och vad betyder det? Andra beteckningar för 'rulla' (intrans.): tulla, tyla, tölla, tullra, kullra, kulta, klingra, löpa, krilla?

26. 'Vältra sig': vältras, valtra sig, baltra sig, kardlas, tumma, tumlas? Betäckningar för 'ställe, där en häst vältrat sig': tumma, ögavälta? Slå kullerbytta (kultebytta, kulterbytta)?

i. Slingring och sprattling.

27. Uttryck för 'slingra sig': slinga, slångra, sluntra, sno sig, knäla sig, åla sig fram, orma sig fram?

28. Uttryck för 'sprattla': sprata, sprassla, sprätta, sprättla, spralla, spålas, spraka?

k. Rörelse i vatten.

29. Flyta (flunka)? Betäckningar för 'som flyter': flyt, flöt? Uttryck för att 'driva med strömmen': vråka?

30. Betäckningar för 'simma': sima (böjning?), svimma, svämma, svömma, synda, kava, käva? Betäckningar för olika simsätt: hundsim, kattsim, kloss-sim? Finns något ord med betydelsen 'som kan simma': sam, sem? Finns något ord med betydelsen 'låta (ett djur) simma': synda, sunna, svämma, synja, sunsa?

31. Uttryck för att 'hålla sig i själva vattenytan': vaka? Betäckningar för 'hopp (t. ex. laxens) över vattenytan': vaka, vaga, våka?

32. Betäckningar för 'plaska': paska, pläska, fluska, sluska, tväska, mäska?

33. Betäckningar för 'plumsa': plunsa, plusa, plånsa, flunsa?

34. Finns ordet dyka, och hur böjes det? Vad betyder det? Andra betäckningar för dyka: käva sig; suka, syka?

35. Sjunka (sinka, sicka, sacka, sjucka)? Andra uttryck för 'sjunka': sänka sig, komma i sänk?

36. Finns ordet vada, hur böjes det, och vad betyder det? Andra betäckningar för 'vada': vädja, valsa, palsa, pulsa?

l. Rörelse i luften.

37. Betäckningar för ekorrens (lekattens) hoppande från träd till träd: veda?

38. Flyga? Betäckningar för det ljud, som uppstår, då en större fågel flyger: flög?

39. Betäckningar för olika slag av flykt: blackra, segla, sviva? Beskriv vart och ett av hithörande ords användning!

40. Fladdra (flarra, flärra, fluddra)? Flaxa (fläxa, flacksa, flaggra, fucka)?

m. Rörelser för motion.

41. Om ord med betydelsen 'promenera', se sid. 11. Finns ord med betydelsen 'gymnastisera, göra kroppsövningar' (tornera, göra vigheter, göra vigder, vika sig)?

42. Finns uttryck som reda av sig köttet, reka av sig fett? 'motionera för att minska sin fetma'?

43. Ord som beteckna livliga rörelser: höppja, skettas? Snarp, spravalsk?

44. Rörelser, som på sätt och vis innebära motsatsen: bära sig klumpigt åt, åbåka sig, bjäcklas, bäcklas?

B. Människors och djurs rörelser med huvudet och dess delar.

1. Rörelser med hela huvudet.

45. Nicka (nicka för bröms, nicka goddag, nicka och sova)?

46. Beteckningar för att 'vända på huvudet': vrida huvudet (dativ?), vända i skallen, göra ett vred på skallen? 'Runka på huvudet' (vingsa)?

47. Uttryck för att 'sätta huvudet högt': sätta näsan i vädret, knejsa, knekas?

48. Finnas ord som nackig, nackdryg, nackhög, och hur användas de?

2. Rörelser med delar av huvudet.

49. Uttryck för 'rulla med ögonen': löpa vitögonen, bälja, vägglä med ögonen? Uttryck för 'spärra upp ögonen'? Uttryck för 'rynka ögonbrynen'? Beteckningar för 'blinka': blinka, blacka (med dativ?), blunka? Beteckningar för 'plira med ögonen': blidra, blira, blura, glira? Finns ordet kisa, och vad betyder det?

50. Beteckningar för 'rynka pannan'? 'rynka på näsan' (rynka nävet, fryna)?

51. Uttryck för att knycka på nacken? Beteckning för 'ofrivilliga knyckningar på nacken' (nackdrag)?

52. Uttryck för att 'röra på öronen': braga örskrockarna (dativ?), klippa med öronen?

C. Människans rörelser med armar och händer.

53. Uttryck för att 'svänga med armarna': slänga armarna (dativ?), svänga armarna, viva armarna, kava, käva?

54. Beteckningar för 'vifta': vippta, viska?

55. Famla, fumla, fubbla? Andra beteckningar för 'famla': fata?

56. Treva (trava, travla, trabbla, tramlä, trumla, träpa, trepa)? Beteckningar för att 'fara med handen över något'?

57. Handa sig fram? Uttryck för att 'draga åt sig något hand för hand': handa åt sig, näva åt sig repet?

58. Röra (vid) något (dativ)? Uttryck som Se och inte röra är snälla småbarns göra?

59. Beteckningar för 'hantera': handa, handfara, handhama?

60. Uttryck för 'fatta (tag i)': fatta i, få i; facka, faxes; handska i (dativ?); klora i, klöna i, klösa i; nappa tag i; triva? Finns ordet gripa, hur böjes det, och vad betyder det? Beteckningar för 'omfamna' (hålla om)?

61. Nypa (nyfsa, nyppla, njuska; knipa, knifsa, klipa, klypa)? Beteckningar för subst. 'nypa': jag har det i klypen?

62. Uttryck för att 'fingra på något': du får inte fingra glaset; fingerera; fellra, fillra, fjällra på strängen, pillra, fippla, fimla, föla, fina, finava; göra kännsyn; noppa, noppa, nippra, nappla, nifsa?

63. Beteckningar för 'peta på': peta, pittla, peka å?

64. Beteckningar för 'kittla': killa, kissla, keta, kittla; bila, fjällra? Kittlig (ketal, ketali, ketallonnom, killen, kitten, kicklig)?

65. Uttryck för att 'spärra ut fingrarna': spreta ut, sprita ut, sprika ut, sprojta?

66. Uttryck för att 'räcka ut handen efter något': räcka sig, rita fram handen, räta ut näven, träpa?

D. Människors och djurs rörelser med benen.

1. Gående.

a. Allmänt.

67. Angiv alla former av orden gå och gånga, som finnas i målet (märk särskilt imperativformer som gack, gåckan, gånga in nu och participialformer som gåendes, gångande)!

68. Förekommer pres. part. i uttryck som nog var han gående 'nog gick han till fots', gåendes folk 'människor, som gå till fots', det är inte gående närhandom honom 'man får inte komma honom för nära'?

69. Uttryck som gå och gå, han for och gick (= 'han gick och gick'), loppan är både kommande och gående?

70. Förekommer gå med direkt objekt, t. ex. gå fjället, gå sjöfjärä, vi ha gått linan, han gick upp hela skogen?

71. Förekommer gå i reflexiv användning, t. ex. gå sig en tur, gå ner sig?

72. Användes gå i uttryck som gå på stylvor, gå på skidor o. d.?

73. Angiv andra betydelser än den egentliga av ordet gå, t. ex. om luftdrag, om lekande fisk, om klockan, om gångbart mynt, om solens upp- och nedgång (gå i skog)!

74. Beteckningar för 'sätt att gå': han har strid gång 'han går fort', gånga, gånglag, fotlag? Finnas uttryck som Ingen vet, var haren har sin gång?

75. Giv ex. på ordet gång i annan användning än den egentliga: bara den här gången, stå på gången, en gång strumpstickor (hästskor), ringa anngång, markgång, bred i gången?

76. Giv ex. på det feminina ordet gånga: två gångor, en gånga (mellan spiltorna i ett stall), stå på gångan, fåret har fått kringgången!

77. Finns ordet gånglåt, och vad betyder det?

78. Finns ordet gålig, och hur användes det?

79. Beteckningar för att 'gå till fots' och för 'fotgångare'?

80. Uttryck för att 'bli trött av gående': gå trött, gå all, gå klar, bli fotmod?

81. Beteckningar för 'steg': fjät, fät (gå fät om fät), tren? Beteckningar för mycket kort steg: tuppfjät, kanktren? Beteckningar för mycket långt steg: sjumilasteg? Giv ex. på uttryck med ordet steg: hålla jämna steg med någon, ett steg fram och två tillbaka, två steg i dag och ett i morgon! Finns ordet felsteg, och vad betyder det?

82. Giv ex. på användningen av ordet stiga: stiga fel, stiga mist, stiga upp vägen, stiga på kon (om tjuren), stiga tiden på skuggan; hon var finaste flickan, som steg inom kyrkdörren?

83. Finns ordet stega 'mäta upp med steg': stega vägen, stega upp en åker? 'gå med stora steg': stega iväg?

84. Beteckningar för 'märke efter fot': spår, vist, fjät, färd, fotfärd, fotspår? Finnas uttryck som spåra upp vägen, spåra ned golvet eller liknande?

b. Olika gångarter.

85. Uttryck för att 'gå långsamt': asa (sig), arsa, hasa sig; ana; dånsla, dangla; daska; dalla; draga fötterna (skänkarna) efter sig; droma; komma på efterkälken; fnalla; gå smått; jaska, luska, traska, trasa; kanka; keva; klöva; knalla, knatta; knasa, knavra, knöla; kräka; krälla; luffa, lunka; lusa, gå lusigt, skrida som en lus på en tjärad sticka; loda, lödas, loma i väg; laffa; larva; mjägla; pjalla, pallra, pjallra, pjaltra och pjultra, pala, palla, fjälla; rangla, rackla; skrida, skrina; gå senfärdigt; sigga, socka; skofta; slabba, slasa; släntra, vråa? Vilka av hithörande uttryck ha även mera allmänna betydelser, såsom 'vara långsam, söla, slå dank'? Giv ex. på substantiv, bildade på hithörande verb: laffik, laffa, mjägla, palter, palta, skridel, slase, socke; slängfyrus? Keka 'dra sig långsamt fram' (jfr kekalonnum)! Stabba, stubba 'gå smått, men stadigt'? Härtill adjektivet stabben?

86. Uttryck för att 'gå försiktigt': gå vackert, gå med lidande lag?

87. Uttryck för att 'gå med korta steg' (och liknande gångarter: 'trippa', 'gå hackigt', 'gå som små barn'): fjanta, fjunsa; fessa; fjäska, fjäcka, fjägga; jabba, tjabba; julka, harpa, lirpa, järpa; sprecka och gå, sprinka; stumma; trenä, tranta, trepa; trampla, tittla, tippa, vippa, vimsa? Uttryck för att 'gå på tå'?

88. Uttryck för att 'gå hastigt': brusa på, brisa till vägs, busa; esa; flänga, flänna; fläddra; flamsa; fjälsa; fyka; gå kringt, kringa sig; forta sig; kvicka sig; flinka sig, kata; raka i väg; raska; skala på, vara snäll; snätta i väg; gå stritt; svepa; vippa? Vilka hithörande uttryck ha den mera allmänna betydelsen 'skynda sig'? 'Gå så det gnistrar': skarka, skirka? Hithörande substantiv och adjektiv:

fare, farre; farrig, kringfotad, lättfotad, lätt på foten, lätt på tråden? Uttryck för att gå och sprätta (spjärta)?

89. Uttryck för att 'gå med långa steg' (och liknande: 'skeva med benen' etc.): bresa, bena åstad, flasa och flyga, gåvlas, kliva i väg, kliva på, klissa, rava, skeka i väg; skreva, skrava; skala; ta ut stegen, tjuga?

90. Uttryck för att 'gå bredbent': bredska, bresa benen, bredsla, gå bredom, skimpa?

91. Uttryck för att 'gå lätt (tyst, smygande)': fjässla; ludda, luska, pjaska; lora, lyckas, smyla sig, komma stjälandes, tassa, tussa i väg, tussla, tvasa? Hithörande substantiv och adjektiv: lycka, pjaska, tvase; tjuvlyckig?

92. Uttryck för att 'gå tungt': klampa, lampa, stampa i väg, klöva, lufsa, luffa; skubba, skumpa, skuppa, skunka; slubba, slunta, tråcka? Hithörande substantiv och adjektiv: klamp-i-häl, luffa (fem.); klampig, tungfotad? Beteckningar för 'gående i dy, myr etc., så att ett klafsande läte uppstår': balsa, bölsa; kjava, klava, klafsa; modda; tjaska, sjaska; pulsa, tjumsa; svabba, svacka; trassa, trussa, vada, valsa, vassa?

93. Uttryck för att 'gå haltande' o. d.: halta; hinka, klicka, klinka, linka, slinka, skinka, skunka, skänka, lama, skettas? 'Stiga snett på skon'? Gå på sårtå? Beteckningar för 'halthet': halta, hälta? Beteckningar för 'haltande varelse': haltebolink, runketiröv, rövhugga?

94. Beteckningar för 'vacklande gång': dangla, kesa; gangsla; ragla, rangla; rega, roga, ruggla, ricka, rucka, rulta, trylta, slinga, strangla, stjagla, stjackra, vega, vagla, vigla, vingla, vralta, valta, vanka? Beteckningar för att 'snubbla': snubba, snubbla, snabbla, snappla; stabbla, stypplas; stomla, stuppla, snuppla; snava; hinkra; hamla, snuvla, snovla, snöppla? Hithörande adjektiv: hamlig, snubbelfotad, stypplig? Uttryck för att 'gå med käpp' o. d.: staka sig, stjaka, stava sig fram, störa på? Uttryck för att 'gå slarvigt': vasa, tjasa?

95. Beteckningar för att 'gå knäande': knia, knixa, knega, knika, kneka? Hithörande adjektiv: knämjuk, knäfattig?

96. Uttryck för att 'gå med stel hållning': gå bakfatt, brama, gå som en brud, gå och brätta sig, simma, gå stelbent, strätta?

97. Uttryck för att 'gå baklänges': gå avigt, vråka avigt, arsa, gå bakslänges, gå ryggländes, gå bakledes, gå bakvint, trö åtabak(om en häst), baxa sig, gå återibak, braka, röva, stuka tillbaka, stryka? Uttryck för att 'taga ett steg tillbaka': ta baksteg?

98. Uttryck för att sakta gången: saka på gången, sakta på gången, jag fick sakt på honom litet?

99. Uttryck för att gå med svårighet: kravla (liktydigt med kråla)?

100. Uttryck för att 'gå och slänga med benen': skjängla, skangla, skänka, skeva med benen, skevla? Uttryck för att 'gå ut (in) med tårna'? för att 'ha en slängande, slingrande rörelse under gåendet' (vedja)?

101. Uttryck för att 'gå (oroligt) av och an': fjalla, fjolla, fjälla och fara, fjällra och fara, pirra, svirra, svidra, traja, sviva, stjarta? för att 'hoppa hit och dit som småfåglar': fjamsa?

102. Giv ex. på beteckningar för hästens olika gångarter (passgång, skritt, sken etc.): skritta, gå i lunken, stryka sig, skanka sig?

103. Uttryck för andra djurs sätt att gå (gripa över, gripa ut, gå under, slå lyckor, göra sidokast, göra sidosteg, skreva, släpa, snöra, spreta)? Angiv noga, vad vart och ett av dessa ord betyder!

c. Promenad.

104. Uttryck för att 'promenera': gå ut och gå; fingå, lustgå, sprättgå; gå av sig hullet, räcka av sig feta, spankulera, spatsera?

2. Springande.

105. Beteckningar för 'springa': basa, busa, drusa, dråsa, gno, ila, kila, kuta, kyta, kälka, löpa, pila, ränna, skura, sno, trava, tänga, tänja? Förekommer något av hithörande

ord i annan betydelse än 'springa', t. ex. löpa = 'rinna', ränna = 'åka skidor', springa = 'gro'? Ex. på substantiv, avledda av ovanstående verb: gårdrännika? Kan ordet springa betyda 'hoppa'?

106. Giv ex. på jämförande uttryck för snabbt springande, t. ex. han är så snäll som en ödla, jag var en riktig älg till att trava?

107. Uttryck för att 'springa i kapp': kampa, kämpas, kappas, käppas, kyta i kapp? för 'springa smått' (kratta på)?

108. Finns något av orden löp, spring och språng? Giv i så fall ex. på fraser med dem: här är ett spring dagen i ända?

109. Uttryck för hastigt framrusande: bumma, barka i väg, brusa på, rusa åstad, fara som ett jehu?

110. Uttryck för planlöst springande fram och tillbaka: atla, han flyger och far, han far som ett torrt skinn?

111. Beteckningar för olika sätt att springa: braska 'springa, så att det prasslar i buskarna', ducka, flunka 'springa med stampande steg', juxa 'springa med hoppande steg', fjälta 'springa med små steg', tranta 'springa lunkande'?

112. Giv ex. på beteckningar för hästens olika sätt att springa: trava; (galoppera): fjärra, kuta, kyta i kutar, löpsa, räcka, tänja ut; vållspringa, vållna, vållränna? Finns ett ord skäna, och hur användes det?

113. Beteckningar för 'galopp': fjärrsporr, fjäsksporr, fyrkut, kut, räck? Finns ett uttryck lägga på långkuten?

114. Uttryck för 'stark galopp': i dimmande kutar, i orande tan?

115. Uttryck för andra rörelser av hästen: göra en fratkut, slå bakut, stegra sig (stägla)?

116. Uttryck för andra djurs springande, t. ex. harens springande fram och tillbaka för att hålla sig varm (natt-traj, raj, traja)? Besa (kesa, soppa)? Haren tog ett åflög?

117. Beteckningar för att 'hoppa över hägnad': flöja, fara över? Finnas adjektiv som flöjig, flöjsen, flöjsk?

3. Hoppande.

118. Beteckningar för 'hoppa': huppa, hyppja, kicka, kånka, skånka; skjuta, skutta, sprinta, skumpa; skopa, trinta? Finns substantivet hopp, och hur användes det? Hoppsan och dylika ord? Hoppentossa, hoppila?

119. Uttryck för att 'hoppa på ett ben'? 'hoppa jämfota' (datta, hoppa i hålla, hoppa jämfötes, hoppa tvefötes)? 'hoppa bock'? 'hoppa kråka'? hoppa hare? Andra uttryck med hoppa, t. ex. hoppa från sten till sten, hoppa över små tak?

120. Finns ordet spritta (sprätta), vad betyder det, och om vilka varelser användes det?

121. Uttryck för att 'hoppa av glädje eller ysterhet': kippa, koranta, kätä sig, skopa, skoppa? Om vilka varelser användes vart och ett av hithörande ord?

4. Trampande.

122. Finns ordet trampa i målet, och vad betyder det (tuppen trampar hönan, trampa någon på tårna, på liktornarna, trampa i klaveret)? Andra beteckningar för 'trampa': tråda, trö; tråma; tracka, tråka, trocka? Uttryck för 'trampa ned (gräs, säd)': bala ner, balsa ner, traja inte i säden, travla ner säden, tröga ned gräset?

123. Hästen trör sig (stiger sig) 'trampar sig själv på benen, så att sår uppstå'?

124. Beteckningar för stampa (lampa)?

125. Beteckningar för att 'trampa (stampa) på samma ställe': janka, traja?

126. Beteckningar för 'den upptrampade delen av en körväg': hästtramp, hästtrav, trock, tråd?

5. Sparkande.

127. Finns ordet sparka, och vad betyder det? Andra beteckningar för 'sparka': fotsa, hubba; spjärna, spänna, sparna, spärna; sprata? Giv ex. på uttryck med ordet spjärna: spjärna till åt 'sparka', spjärnas, spjärna fötterna, spjärna på femte vägg?

128. Fotspjärn?

6. Glidande etc.

129. Finns ordet glida i målet, vad betyder det, och hur böjes det? Andra beteckningar för 'glida': asa, hasa, fysa, kana, kasa; skricka, skrida; sväva? Finns substantivet glid (bra glid på skidan)?

130. Halka (håлка, hala)? Andra beteckningar för 'halka' ('slinta'): glana, glena, glänna; glinta, glätta; kasa; slinta, slänta, slunta, slintra, slinka; skjutsa; skrilla, tralla? Beteckningar för 'som lätt halkar': halskodd, halfotad, slantfotad?

131. Uttryck för att 'slå kana': kana, åka kana, åka släpsula, skoräna, skrilla, skrinna?

132. Adjektiv, som betyda 'hal' (om mark etc.): halkig, slant, slintig?

7. Krypande etc.

133. Vad betyder krypa i målet? Andra beteckningar för 'krypa': gryvla, kråva, kråka, krilla, sjoa, krabba?

134. Beteckningar för 'varelse, som kryper': krallare (adj. krallig), kral, krul, kröl, gryvla (fem.)?

135. Beteckningar för 'krypande (krälände) hop': kral, krel, krylle, mödja, stod, tyke?

136. Kravla (krävla, kralla, kråla, krabbla)? Vad betyder ordet kravla ('sjuda, porla, puttra')?

137. Kråla (krålla, kröla, kråla, krilla; krabba, löpa, rinna, siga, skrida)? Om vilket djur användes vart och ett av hithörande ord? Kerta sig upp (om orm)?

8. Andra rörelser.

138. Beteckningar för att 'rota i jorden': böka, båka, rötta? Beteckningar för den genom rotande uppkomna gropen (rota, svinrota)?

139. Hönan språker med vingarna?

140. Uttryck för att 'sätta svansen i vädret': räcka rumpan?

141. Uttryck för att 'vifta på svansen': dilla med rumpan, fellra, pela, pilla skaten (dat.), svepa på rumpan, viska rumpan (dat.), vispa med rumpan? Uttryck för liknande rörelser: fjällra med gadden, fjällra med stjärten?

142. Betäckningar för att resa borst? för att burra upp fjädrarna (yva sig)?

E. Ofrivilliga rörelser.

143. Uttryck för ryckningar i musklerna (spasmer): knypa, noppla, livfisken grasserar sig i köttet, hon har lemus i ögonen?

144. Uttryck för 'spritta till': spritta, sprätta stad; kippas, kifta på sig; skvätta (vid), skvitta, väcka till? Adjektiv med betydelsen 'som lätt spritter till': skvätten, skvättig, skvättal, skvätträdd? Uttryck med betydelsen 'få någon att spritta till': kippa, stäcka?

145. Finns ordet darra i målet, och vad betyder det? Andra beteckningar för 'darra': bava, bivra, bävra; braga; kagra, skuckra, skuckla, skackra; skälva (hur böjes detta ord? både svag och stark böjning?), skalva; stinka ('darra av ilska'); sperra, sterra, stera?

146. Betäckningar för 'darrhant': kagerhant, skackerhant, skälven, skälvande, skälvhänd?

147. Finnas andra hithörande uttryck, t. ex. med bävande liv 'darrande i hela kroppen', få björnskavra 'gripas av skälving, då björnen är i närheten'?

III. Andra rörelser.

Här upptagas endast ord och uttryck, vilka till så övervägande del avse ej levande varelser utan föremål och ämnen, att de ej ansetts böra införas i kap. II.

A. Stigande rörelser.

148. Höja sig (röken höjnar, himlen höjnar)? Röken hyllar (hjällar) sig 'röken bildar avsatser, i det den sakta höjer sig'? Stiga (t. ex. vattnet stiger)?

Vad är målets uttryck för att solen går upp (solen rinner, solen letar upp, solen skiner upp, solen står upp, solen

tirar, solen tecknar)? Ord för soluppgång (i sol-oppen, i solbärningen, i soltändningen, solglanningen)? Betecknar solgången solens rörelse efter hela sin bana eller blott dess upp- eller nedgång?

B. Fallande rörelser.

149. Falla? Falla uppe-i (om träd, som vid avverkning faller så, att det ej når marken)?

150. Beteckningar för hastig rörelse i riktning nedåt (störta, vinda, vippa, stupa, dimpa)? Uttryck för falla tungt (bässa, busa)?

151. Beteckningar för långsam rörelse i riktning nedåt: singla, simmel, vattnet sjäknar undan, hanen på bössan glispade? Beteckningar för att solen går ner (solen bärgas, solen dalar, solen däldar, solen sjunker, solen gladas, solen går i skogen, solen hållar, solen rinner ned, solen sjunker)? Solnedgång: solsätt, solkväll, solen är i Gudsvall, solen är i springarebacken?

C. Rörelser framåt.

152. Beteckningar för hastig rörelse i riktning framåt: pyssa, fräsa, svissa, frunda, snätta förbi, brynja, froa, skura, t. ex. tåget börjar på att svissa och gå, båten skurar i vattnet, kulan frundade förbi örat på mig? Finnas till dylika verb adjektiv som frundug till frunda (är mamma frundug av sig ibland? 'är mamma häftig ibland')?

153. Beteckningar för långsam rörelse i riktning framåt (säcknen skrider framefter lasset)?

D. Rörelser tillbaka.

154. Fara baklänges, fara åtabak; backa, glida tillbaka? Huf betecknas 'studsä': fara åter, tritta, stutta?

155. Beteckningar för att det 'tar emot' (t. ex. då man slår i en spik): det svarar, det ger väll?

E. Rörelser fram och tillbaka (upp och ned).

156. Fara av och till? Beteckningar för 'svaja' (svaga)? för 'gunga' (rucka, gucka, viva, vagga, vissa, pingla, rega, vega, hysta, rugga, kinka, knecka)? för 'vipa' (vitta)? för 'glappa' (hjulet kekar litet)?

F. Runtgående rörelser.

157. Svänga, svinga, snurra, sno, rulla, trilla, rappla, tavla, veva, vävla sig, vissa, svirra, pirra, kirra, virvla omkring, väggla?

G. Rörelser i obestämd riktning.

158. Sväva (sviva), segla, driva, råka, vråka för strömmen, yra, fyka?

H. Ansatser till rörelser eller svaga rörelser.

159. Dallra, dirra, darra, dadra, didra, skvabba, svabba, pela, braga (t. ex. det var bara så pass det bragade)?

I. Ryck och sprittningar.

160. Rycka till, fara sta, ljugga, glinta, glätta, skvätta, stutta, spritta, knycka (t. ex. armen glatt ur led 'armen gled med ett ryck ur led', det stuttade till åt oss 'vagnen ryckte till')?

J. Stadiga och raka rörelser.

161. Uttryck för att 'gå sakta och säkert' (gå ra väg), 'gå smått och jämnt', 'skrida famåt', 'arbetet går sin jämna gång', 'båten går med stadig fart'?

K. Ostadiga eller slingrande rörelser.

162. Slingra (slinga)? Skaka (skakra, skackra, skuckra, skuckla)?

163. Beteckningar för 'hänga och slänga': sleka, slaka, slöka, keka, kinka, slanka, slänka, slinka? för 'sitta ostadigt

och därför göra glappande rörelser': glappa, gippa, ginka, gläfsa, rega, vega, ranka, rinka, rickla, rixa, runka, skrangla? Giv ex. på adjektiv av typen skranglig (regig, slekulig, vigålös)?

164. Beteckningar för att 'båten är rank' (vagulig, vingsig, valter)? Beteckningar för 'kränga' (gira, valta)? för misslyckad rörelse (slå slint)? Betyda orden sloka, slapa, slepa blott 'hänga slappt (och stilla)?

L. Skrapande eller skrubbande rörelser.

164. Skurra, gnåstra?

M. Släpande rörelser.

165. Tvasa, vasa?

N. Vimlande rörelser.

166. Vimla, vimra, vringla, vrimla, vima; myllra, krilla, kryllra, kråla, kröla, krälla, kråla; vasa, vassa; mara, mala; mödja; svemma; sjuda; vrälla (t. ex. osten vasar i ängrar, det sjuder av folk på stämman)?

IV. Begynnande eller tilltagande rörelse.

167. Draga stad, draga i väg, draga till; fara stad; giva sig av; gå av gårde (även om rörelse från obebyggd plats); knalla sig av; knapla sig åstad; knåpa sig sin väg, lägga av; packa sig i väg; pallra sig i väg; ryka stad; sätta sig i gång, sätta i väg; taga till fötters, vråka sig åstad? Klockan fortar sig?

168. Giv ex. på uttryck, som samtidigt med påbörjandet av viss rörelse avse även den sinnesstämning, vari detta sker, t. ex. fnurra i väg 'gå sin väg i surmulen stämning', sjuda av 'försvinna i vredesmod'!

V. Upphörande rörelse.

169. Stanna (tvärstanna); hejda sig; häfta sig; härta sig, hirta sig, hörta, gå i stad; läggas för; hava braklag

(om häst, som oupphörligt stannar), stelna, sakta (om vinden)? Saka? Sacka efter? Uttryck för 'spjärna emot' (streta, strettla, strärta)?

VI. Frånvaro av rörelse.

170. Giv ex. på uttryck med betydelsen 'förbliva på samma ställe': stånda kvar, vara kvar, braka! Var där du är? Han lades kvar 'han blev liggande sjuk'? Finnas adj. (adv.) som droppstill, molstill? Han rörde inte en fena? 'Hålla sig stilla': stada, studu (de vått i lång i studu män)?

171. Finnas beteckningar för att 'mot någons vilja envist kvarbliva på en plats' (läggas för, läggas å, läggas vid), t. ex. I behöven väl inte läggas för här alla omkring en häst; så inte hunden far läggas vid här 'så att inte hunden börjar känna sig hemmastadd här'? Finnas uttryck som stanna för utan den ovan angivna bibetydelsen 'mot någons vilja, envist etc.'?

VII. Folkstro om rörelser.

Föreliggande kapitel avser ej att uttömmande behandla all folkstro, som sammanhänger med rörelser, utan endast att peka på den betydelse, vissa rörelser ha även ur folkminnessynpunkt. I senare frågelistor torde en del härmed sammanhängande företeelser komma att närmare behandlas.

172. I vilket syfte gör man vissa rörelser **omvänt** (motsatt den normala riktningen): gå baklänges, gå baklänges ur stugan, se bakom sig över skuldran, kasta skorna, vatten, ett glas eller något annat bakom sig över huvudet eller vänstra axeln, dra på sig kläderna — rocken, strumporna, skorna, mössan — omvända (aviga)?

173. Giv exempel på den roll, som begreppen **höger** och **vänster** spela vid de rörelser, som utföras i trolldom och folkmedicin? Skulle vissa rörelser utföras med vänster (höger) hand eller från höger till vänster? Vände man åt höger för att undgå ont (elakt)?

174. Brukade man vända ansiktet åt öster vid läsningar?

175. Vilka rörelser utfördes motsols (ansyls, ansjös)? Vid vilka tillfällen och i vilken avsikt? Berättar man om häxor, som dansa (snurra) runt motsols, kvarnar, som mala motsols etc.?

176. Vid vilka tillfällen skulle man **gå (springa)** ett visst antal varv **omkring** ett föremål, såsom stugan, kyrkan, brinnande hus, åkerfält, en misstänkt person, en sjuk person eller ett sjukt djur, en död person, träd, jordfast sten, källor, (valborgsmässo-) eld? Vad ville man ernå eller förebygga med en sådan kringgång (varsel, bota sjukdom, släcka brand, trygga kreatur etc.)?

177. Brukade man **föra** eld, kol, stål, kvastar eller annat föremål **omkring** en sjuk person eller ett sjukt kreatur? Hur tillgick härvid?

178. Vilka dagar under året fick man ej utföra arbeten, som försiggingo genom en **svängande rörelse** eller en **vridning runt** (s. k. kringgärning), såsom spånad, malning etc.? Vilka redskap (spinnrock, kvarnhjul, andra hjul) fingo då ej röras? Hur motiverade man detta förbud?

179. Varför skulle man **gå, stiga, hoppa** över rinnande vatten, genom eld, över stål; **krypa, föras, dragas** genom klädesplagg, fönster, fölhamn eller fölhinna, ihåligt föremål (träd, sten, sammanvuxna grenar, brödkaka med hål etc.), hål i jorden, under torva; **draga** eller **hälla** något (klädesplagg, sädeskorn, läkemedel, blad, urin) genom ihåligt föremål, ring etc.? Vem utförde eller hjälpte till härvid? Hur benämndes det (jorddragning, smöjning etc.)?

180. Brukade man **stiga (trampa)** på någon som bot mot sjukdom (knarren)? Vem skulle göra detta (man eller kvinna)? Förekom därvid en läsning?

181. Hur bar man sig åt för att mäta eller märka bort en sjukdom (skärvan, riset etc.)?

182. Brukade man någon bestämd dag **springa (hoppa, åka, köra) i kapp** för att erhålla god årsväxt, långt lin etc.? Ex. på att dylika tävlingar utfördes av barn? Användes vissa formler t. ex. när man 'åkte för långt lin'?

183. Ansåg man sig vid något tillfälle eller på någon bestämd dag böra **skaka** vissa föremål (träd, gren, staket, dörrpost, pengar, spannmål etc.)?

184. Rörelser och åthävor, som man i vanliga fall inte fick utföra: röra matvaror (mjölk) motsols; ro eller vända båten motsols vid fiske; nysta med händerna på lek (nysta tråd åt den onde); gå baklänges (dra far och mor till helvetet); gå i en sko (då får mor ont i ryggen); draga spotten fram och tillbaka mellan tänderna (kärna smör åt den onde); hälla dryck ur en butelj på avigt sätt (hälla i åt den onde)?